

tarens uppställning gäller den omständigheten, att det viktiga kapitel, som heter psalmbokens ställning i gudstjänstlivet, icke fått komma till sin rätt. Att här och där strödda notiser om saken förekomma, skall villigt erkännas. Men någon samlad bild av den uppgift, som psalmboken haft att fylla i gudstjänstlivet, får man ej. Och dock är väl den roll, som psalmboken där spelat, kanske dess viktigaste. Hade icke en särskild avdelning härom varit minst lika mycket om ej mera på sin plats som den förvisso ytterst intressanta och värdefulla om naturen i svensk psalmdiktning?

Den ställning, som den svenska psalmboken intagit och alltjämt intager i vårt folks andliga liv, är givetvis beroende på den starka religiositet, som botten bor i henne. Hon betraktas med rätta som en av vår kyrkas dyrbaraste klenoder. Det skall rättvist erkännas, att hon i Liedgren funnit en henne värdig skildrare av de öden, som hon genomgått.

Slutligen må påpekas, att även om man av Liedgrens arbete har

både nytta och nöje, när man läser det, så har man dock både det största nöjet och den största nyttan av att ha det tillgängligt såsom uppslagsbok. Såsom sådan är »Svensk psalm och andlig visa» ovärderlig för var och en, som är fästad vid psalmboken. Särskilt värdefull är den givetvis för alla präster och lärare, som ha att i sin undervisning syssla med psalmboken. Men och hos varje för svenskt kyrkoliv intresserad läsare är den i hög grad ägnad att väcka kärlek till och förtrogenhet med den pärla, som heter den svenska psalmboken. Läses arbetet rätt, d. v. s. med 1695 och 1819 års psalmböcker vid sidan, är dess studium icke blott rikt givande i kunskapshänseende utan ock i hög grad uppbyggligt.

När man lägger ifrån sig boken efter att hava läst den, kan man knappast låta bli att med de mest spända förväntningar motse den fortsättning, utförligt behandlande den Wallinska psalmboken, som författaren antyder skola komma.

Knut Peters.

Gamla orglar och nya.

Var och en, som intresserar sig för kyrkan och hennes historia, måste glädja sig åt att de gamla kyrkorna med deras minnen av konstverk i vår tid ägnas så mycken kärleksfull omvårdnad. Allmänt beklagas 1800-talets hårda framfart med kyrkorna. Den kyrkliga hembygdsvården vinner nu allt större anslutning bland präster och lekmän.

Men på ett område fortlever och härjar vandalismen lika skoningslöst som förut, nämligen då det

gäller de gamla orglarna. Det är vemodigt att tänka på huru pietetslöst och lättsinnigt en gammal kyrkorgel nedskrotas och förintas efter att under flera släktled ha fullgjort sin tempeltjänst, jublat och klagat med församlingen i de gamla psalmerna och haft en stor och skön uppgift att fylla. Det var kanske en 1700-tals-orgel med karakteristisk, ålderdomligt sprödoton, eller var den från något senare tid och ägde den där djupa andaktsväckande koralklangen, som

alla vänner av verklig kyrkomusik beundra, men som ofta saknas i de nya orglarna. Den, som byggt orgeln, var kanske en på sin tid framstående konstnär. Men förståelse för verkets historiska och musikaliska värde saknades, och det »gamla skrället» skulle bort.

Ikke alltid torde det vara nödvändigt att gå så pietetslöst till väga. De i landskyrkorna stundom förekommande små prydliga orglarna från äldre tider fram till förra delen av 1800-talet skulle i åtskilliga fall kunna få kvarstå, event. omplaceras, då ny orgel bygges. Så har skett på några ställen. I Morlanda kyrka lär sålunda finnas en gammal orgel och en ny, likaså i Falsterbo. Och i Östra Ljungby lär det vara meningen att vid blivande orgelbygge även behålla den gamla intressanta orgeln från år 1707. I Båstad byggdes ny orgel år 1918, men den gamla (från år 1792) blev, tack vare en inflytelserik hembygdsväns ingripande, tillvaratagen och uppsatt i ett tornrum bakom nya orgeln. Där gör den sig utmärkt och har vid många tillfällen fått sända sina »fjärrtoner» in i kyrkan och alltså ej endast blivit ett museiföremål. På liknande sätt skulle somliga gamla orglar kunna bevaras och fortfarande ha en uppgift att fylla. Är det ej möjligt att förvara dem i kyrkorna, finns ju den utvägen att flytta dem till något museum.

Det blir svårare att på ovan nämnda sätt tillvarataga orglar från senare tid, då dessa i allmänhet äro mera skrymmande. Då en sådan orgel av olika anledningar ej längre anses vara tjänstduglig, borde man vid ny- eller ombyggnad mer än hittills använda de befintliga, stundom mycket goda stämmorna. Givetvis böra dessa

då behålla sin karaktär och icke omintoneras för att verka nya. Av somliga orgelbyggare förkastas denna metod, och angives då som skäl, att nya och gamla stämmor ej passa ihop, orgelklangen blir då ej homogen o. s. v. Det starkaste skälet mot ett sådant förfaringsätt torde dock vara, att de gamla stämmorna välla lite besvär; det är bekvämare att göra alltsammans nytt. Det skall villigt erkännas, att det kan finnas fall, då det bästa musikaliska resultatet nås genom fullständig nybyggnad. Men man bör betänka sig mer än en gång, innan man bortkastar gamla värdefulla stämmor; det har visat sig, att sådana, då de placeras i en ny orgel, ingalunda förstöra dennas klang utan tvärtom, och att de göra orgeln mera intressant.

Vid byggandet av nya orglar borde man bl. a. sträva efter att erhålla en kyrklig orgelton. Uppgörandet av ny- och ombyggnadsförslag sker ofta alltför lättvindigt, och det är en orsak till att resultatet stundom blir mindre gott. Litet mera grundlighet vore här på sin plats. Två vanliga fel hos nyare tiders orglar böra särskilt påpekas: 1) principal- och oktavstämmor äro i regel för trångt mensurerade och få därigenom en tunn, stråkartad ton; 2) stråkstämmorna äro alltför talrikt representerade. Vad sägs om en 3-stämmig 2:a manual, så disponerad: Salicional 8', Voix Celeste 8', Violin 4'? Eller en 4-stämmig med samma stämmor + Violinprincipal 8'? Vissa organister och orgelbyggare tyckas ha eftersträvat en behagsjuk, sötsliskig ton, som visserligen kan »klia i öronen» för någon gångs skull, men som i längden alstrar trötthet och leda. Man har varit på väg att glömma, att

orgeln är ett självständigt musikinstrument, som har sin egenart, och som ej är ämnat att blott vara ett surrogat för orkestern. Orgelns »orkesterstämmor», bland dem även stråkarna, skola vi naturligtvis allt framgent använda, men låt detta ej ske på bekostnad av de gammaldags, hederliga orgelstämmorna!

Spelar man något av Bach eller hans föregångare på våra moderna stråktonsorglar, kommer man

snart underfund med dessas olämplighet. Detsamma är förhållandet med våra gamla härliga koraler. Dessa klinga ofta mycket bättre på de gamla orglarna av t. ex. P. Z. Strand, Marcussen m. fl. Den djupa, fylliga orgeltonens renässans är något, som alla orgelintresserade böra arbeta för. Då blir orgeln också mera lämplig för sin höga uppgift vid gudstjänsten.

Albert Runbäck.

Om predikans förnyelse och tillika några ord om nutida predikolitteratur.

I.

Bland dem, som nitälska för en gudstjänstlivets förnyelse inom Kyrkan i vårt land, är det tvenne önskemål, som hava trätt i förgrunden. Dessa önskemål äro dels en liturgisk-musikalisk förnyelse av Högmässan samt förståelse för tidgegudstjänsten med dess gammalkyrkliga sång, dels ett större och mera framskjutet rum för Herrens Nattvard. Och det är en av de mest överraskande och svårförståeliga företeelserna i det kyrkliga livet, att särskilt det senare önskemålet blivit mött med misstroende och rönt ett ivrigt motstånd inom vissa kyrkliga och teologiska läger.

Det torde inte vittna om vilja till en rätt uppfattning av situationen, när en anmälare i en av våra teologiska tidskrifter i en recension av ett homiletiskt arbete, som skall omnämnas i denna artikels fortsättning, skriver: »Det är dock en bra mycket högre uppgift att giva riktlinjer för den kyrkliga förkunnelsen än att fördjupa sig i liturgiska reformförslag. Utan tvivel är också

tidens behov av en predikans utveckling starkare än av komponerande av nya mässkläder och kyrkliga textilier.» Att söka bagatellisera de liturgiska strävandena inom Kyrkan i vårt land till ett »komponerande av mässkläder och kyrkliga textilier» vittnar inte om sinne för proportioner, och det torde vara obestridligt, att det i samtiden finnes djup längtan efter att i stillhet få tillbedja i Herrens tempel, en längtan, som ingen predikan kan tillfredsställa. Emellertid synes det mig, som hade de liturgiska strävandena och arbetet för att skaffa Herrens Nattvard ett större rum sitt egentliga berättigande inte i denna längtan utan fastmera däri, att de vilja giva Gud äran. De vilja införa skönhet och höghet i Hans tempel och låta de heliga sakramenten, som länge varit glömda och föraktade, återfå den plats de av ålder haft i Kyrkans gudstjänst. Därigenom att sakramenten få denna plats bliver det objektiva, det av tidens skiften oberörda